

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1749)

Heft: 14

Artikel: Ao historica quod Calvinus in sua de praedestinatione doctrina sibi semper constet

Autor: [s.n.]

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394647>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 21.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ HISTORICA

Quod CALVINUS in sua de Prædestinatione Doctrina sibi semper constet.

EQuidem nihil magis usitatum est hac nostra ætate, ubi de consensu Doctrinæ nostræ cum eorum Virorum Doctrina, quorum opera Deus in restauranda castæ Religionis veritate usus est, agitur, quam ut quisque sibi nihil non licere existimet, ut omnem erroris suspicionem a se suisque amovendo in eos transferat, atque ita ex aliorum accusatione diversæ suæ opinioni patrocinium quærat, ne manifestus ab illorum Doctrina dissensus sibi fraudi esse possit: In quo tamen ita æqui esse plerunque solent, ut quos accusant, eos simul etiam excusent, & omni culpa vacare doceant, speciose prætexentes eam fuisse temporum, quibus illi vixerunt infelicitatem, eam negotiorum curarumque, quibus fuerint occupati, multitudinem, ut mirum non sit, quod non statim omnem veritatem habuerint perspectam, quod non omnibus pari diligentia intenti subinde in quibusdam a veritate nonnihil aberraverint, quodque per gradus in veritatis cognitione proficientes, saepè priores suas sententias mutaverint atque retractaverint. Quæ quanquam in se verissima sint, & in ipsa humanæ naturæ imbecillitate certam suam rationem habere non sit dubium; ea tamen saepè non sine gravissima in hos Viros singulariter a Numine excitatos & variis

variis adversantium calumniis probe exercitos in-juria , in iis quoque dogmatibus , quæ clarissime ab illis exposita postera demum ætate varie inter-polata & corrupta sunt , jactari & adhiberi , non minus certum , & pronuper in illa de vi & effica-cia Sacramentorum caussa novo documento com-probatum est : quod quoties ita usu venit , pro-fecto multo iniquior est ipsa accusatione excusa-tio. Nemo quidem post Pighium , quod sciam , per ducentos fere annos extitit , qui CALVINUM in sua de Prædestinatione Doctrina inconstantiae arcessere fuerit ausus. Novissime tamen extitit Vir quidam doctus , qui putat se reperisse in Calvini Libris loca de hoc argumento , quæ parum inter se consentiant , quique , ut suæ caussæ serviret , af-fidere non dubitavit , *Calvinum in prioribus suis Scriptis videri Decreti divini rationes tantum subjectivas concepisse* , quia extra Dei voluntatem nihil admiserit , quod eum determinaverit : In posterioribus autem Libris non obscure eum esse professum , Decretum Dei funda-tum esse in ejus Justitia & æquitate , quæ rationes ob-jectivas postulent : Adeoque genuinam Calvini de hoc ar-gumento Doctrinam ex postremis ejus Libris demum recte cognosci ac dijudicari posse , non vero ex prioribus istis , ubi ambigue ejus Sententia & obscurius fuerit proposita.

Inter priora autem de hoc argumenta ejus Scripta primum referendi sunt *Institutionis Religionis Christianæ Libri* , qui primum an. 1536. sed quoad pri-ores lineas tantum , deinde an. 1539. magis locu-pletati , an. 1545. autem , judice Jo. Sturmio , absoluti in lucem prodierunt , quamquam dein-ceps aliquoties adhuc vivo Autore , & novis sem-per accessionibus aucti fuerint recusi , donec an.

1559. Calvinus huic operi ultimam manum imposuit. Ad hanc Classem quoque pertinet *de Prædestinatione & Providentia Dei Libellus Jo. Calvino Authore, Genevæ MDL. editus*, quem utut nonnemo pro præcipuo & proprio Calvini Scripto non agnoscat, eo quod ex *Institutionis Libro* sit expressus; eum tamen ego, quod Genevæ, sub Calvini oculis, sub ejus nomine atque auctoritate seorsim in lucem prodiit, eamque Calvini Doctrinam sincere repræsentat, quam antea jam in *Institutione sua exposuerat*, minime negligendum aut prætermittendum esse censeo, atque infra ostendam, quanti in ipsa hac Disputatione momenti esse possit.

Ad posteriora autem Scripta, ex quibus Calvini de divinorum Consiliorum ratione Doctrinam rectius cognosci contendunt, pertinent sequentes Libelli, qui inter *Tractatus theologicos Calvini II. Partis Classem VI.* constituunt; 1.) *De æterna Dei Prædestinatione & Providentia Consensus Pastorum Genevensis Ecclesiæ a Jo. Calvino expositus.* Scriptus est iste Libellus an. MDLI. vertente, *Hieronymi Bolseci* caussa jam confecta ac profligata: quanquam enim hoc Scriptum directe oppositum sit *Alberto Pighio & Georgio Siculo*, Bolsecus tamen præcipuum huic Scriptioni occasionem & materiam dedit. 2.) *Brevis Responsio ad diluendas Nebulonis cuiusdam Calumnias, quibus Doctrinam de æterna Dei Prædestinatione fœdere conatus est.* Scriptum hoc editum est sub auspicio anni MDLVIII, ut alibi pluribus docero. 3.) *Calumniae Nebulonis cuiusdam adversus Doctrinam JOANNIS CALVINI de OCCULTA DEI PROVIDENTIA, & ad eas ejusdem Calvini Responsio:* Nonis Januariis MDLVIII. scripta.

Ut igitur Calvinum in hac Prædestinationis Doctrina ab omni inconstantis animi aut mutatæ Sententiae suspicione absolvam, contra vero eum sibi semper constitisse, & quæ semel in prioribus suis de hoc argumento Scriptis, maxime vero in *Institutione Relig. Chr.* docuerat, nunquam revocasse, sed potius confirmata deditæ, evincam, historico primum argumento utar, eoque gemino, quorum alterum ab ordine temporis, quibus variis Calvini de hac Doctrina Libri & scripti & publicati sunt; alterum vero a disertis testimoniis repetitum est. Et quidem primum argumentorum genus quod adtinet, satis constat, *Albertum Pighium Campensem* jam anno MDXLII. Calvinum & Doctrinam ejus de arcano Dei Consilio publice fuisse aggressum; neque dubium est, quin Calvinus proximo tempore, quo suam Religionis Christianæ Institutionem retractavit, ita diligenter in hac Doctrina explicanda fuerit versatus, ut Pighio singulari Libro respondere nihil amplius fuerit opus: (vid. *Consens. Paſt. Genev. Eccl. de æterna Dei Pr. & Prov. in principio*). Quandoquidem vero jam Libellus, qui Genevæ, sub oculis & nomine Jo. Calvini an. MDL. seorsim editus est, summa fide ex superiore aliqua *Institutionis R. Chr.* editione est exscriptus, annon exinde admodum probabile fit, Calvinum tunc temporis in hac sua Doctrinæ nihil mutatum voluisse? Quod si deinceps aliquantum a priore sententia recessisset, id juxta eorum, quos hic refello, opinionem factum oportuit intra an. MDL & MDLI. Atqui postremum Calvini de hoc argumento scriptum an. MDLVIII. editum est, Calvinus vero sequente demum anno *Institutionem R. Chr.* ita refinxit & perfecit, ut absolu-

tum neque deinceps unquam retractandum opus prodiret. Quapropter quum in postrema hac *Institutionis* editione, ea omnia, quæ in Libello an. MDL. seorsim edito explicata sunt, etiam confirmata legantur, manifestum esse arbitror, Calvinum a prima sua de Consiliorum divinorum rationibus sententia ne latum quidem unguem recessisse, & Calvini Doctrinam ex hoc *Institutionis* libro, qui omnium postremus est, recte cognosci. Accedo ad alterum argumentum & ostendam; nullam ipsum in postremis suis de hac Doctrina libellis occasionem prætermisssisse, qua publice testarentur, se ne latum quidem unguem a pristina sua Sententia discedere, sed eam usque probare ac profiteri. Extat inter Calvini Epistolas, quæ ordine CXXXIII. est, in causa *Bolseci* ab Ecclesiæ Genevensis Ministris ad Fratres suos Ministros Helveticos scripta, quo ut de suo circa hanc Doctrinam sensu constaret, ad *Calvini Institutionis* Libros provocant: *Tametsi autem, inquiunt, nostra & publicæ tranquillitatis magnopere interest, quam profitemur Doctrinam vestro consensu approbari, non est tamen quod fidem vestram multis verbis imploremus.* Non ignota est *Vobis Fratris nostri Calvini Institutio*, quam hic præcipue suscipit oppugnandam. *Quam reverenter ac sobrie illic de arcanis Dei judiciis differat prædicare nihil adtinet: quia satis luculentus per se testis est Liber.* Ita in *Consensu Pastorum Genev. Eccl. de æterna D. Pr. p. m. 802.* „ Porro, quam vere profitear, „ nonnisi præeunte Dei Verbo me unquam hac „ de re verbum fecisse, tametsi ex prioribus meis „ Scriptis, ac præsertim ex mea *Institutione* facile ju- „ dicabunt pii Lectores; ex hac tamen hostium, „ qui se contra opponunt, refutatione, nonni- „ hil

„ hil novæ lucis accedet. „ Scilicet opposita
 juxta se posita magis eluescunt. Ibid. p. m. 825.
 a. b. „ Cæterum , etsi absurdæ quæ hinc inde
 „ congerunt hujus Doctrinæ adversarii , ut eam
 „ calumniose infamant , in mea *Institutione* diluci-
 „ de non minus quam succincte refutasse , & si-
 „ mul pravis figmentis , quibus se imperiti delu-
 „ dunt atque implicant , obviasset mihi videor.
 „ Quia tamen Pyghio responsiones meas arroderet
 „ libuit , ejus virulentiam iterum diluere non gra-
 „ vabor. „ Et mox iterum : „ Quæ breviter
 „ hic delibo , fusius in mea *Institutione* explicata re-
 „ perient *Lectores*. „ Pari etiam modo quum dein-
 ceps ad tractationem illius capitis , quod de Pro-
 videntia Dei agit , adgreditur , ita præfatur : „ Sed
 „ quia argumentum hoc sic me tractasse jam con-
 „ fido , ut satisfactum magna ex parte sit sanis &
 „ æquis lectoribus , summam ejus qua potero
 „ brevitate nunc astringam. - - - Nudis tan-
 „ tum verbis quæ uberior in mea *Institutione* ex-
 „ posita fuerunt , nunc referam. „ Maxime au-
 tem Calvinus hanc mutatae Sententiæ invidiam a
 se amolitur *de occulta Provid.* p. m. 860. a. b.
 „ Quantum ad stultos fallendos proficias nescio ,
 „ sed non timeo , si quis figmenta tua cum Scri-
 „ ptis meis conferre volet , ne tua improbitas te
 „ execrabilem , ut dignus es , reddat. Conten-
 „ dis , si Deus amat peccatum , odio habere ju-
 „ stitiam , multaque in eandem sententiam addu-
 „ cis. Quorsum ? nisi ut verbis meis subscri-
 „ bas ? Sic enim diserte non heri primum aut nudius
 „ tertius , sed ante complures annos loquutus sum ,
 scil. (ut in margine notatum est) *Libr. de æternæ*
Dei Prædest. & Providentia , qui ante VII. vel VIII.

annos editus est. „ Percurrant tantum Lectores
 „ quæ subjicio , immo totam Libelli illius partem ,
 „ ubi de Providentia Dei dispuo , & facile deprehen-
 „ dent tuas omnes nebulas satis superque illic esse
 „ discussas. Adjungant si placet quæ in secundum
 „ Actorum caput scripsi . - - - Et quidem in eo Li-
 „ bello qui furias istas ex profundis inferis contra me
 „ excitavit , subinde occurrit clara illa distinctio ,
 „ nihil esse iniquius , vel magis præposterum ,
 „ quam Deum trahere in societatem reatus , dum
 „ per manus diaboli & impiorum judicia sua exe-
 „ quitur , quum in ratione agendi nulla sit affini-
 „ tas. Cæterum , jam ante annos duodecim edi-
 „ tum a me opus est , quod me a putidis istis ca-
 „ lumniis satis superque vindicat : - - - deliri-
 „ um enim illud , quo jam multos annos fascina-
 „ verant Libertini , monstruosum hominum ge-
 „ nus , quam dextre refutaverim , non jacto.
 „ Certe ex professo caussam illam agendam susce-
 „ pi & luculente exposui , Deum peccati non es-
 „ se autorem. „ Istæne hominis fluctuantis aut
 quem prioris Sententiae serio pœniteat , voces sunt ?
 Quam aliena ergo sunt a Calvini mente hæc com-
 menta & desperatæ caussæ *κρισθύζεια* , quasi ex
 posterioribus tantum Calvini Scriptis vera ejus de
 hac Doctrina Sententia cognosci ac dijudicari pos-
 sit : Ut propterea opus sit Calvini de hoc argu-
 mento Scripta juxta temporis rationem in indices
 referre.

At pertendet forte aliquis in ipsis his Calvini
 prioribus & posterioribus de hoc argumento Scri-
 ptis circa rationes Decreti & Consilii divini , utut
 nihil hujusmodi præ se ferat Calvinus , non le-
 vem

vem aliquam Sententiae mutationem deprehendi ; atque quum in prioribus subjectivas tantum rationes admittere videatur , nullamque Dei voluntate superiorem caussam agnoscat ; in posterioribus tamen eum in rationes objectivas magis propendere , easque a Sapientia & Justitia divina arcessere . Atqui ego , ut hanc suspicionem omnibus præsidiiis destitutam & contra Calvini mentem confictam esse patescat , in contrarium demonstrabo , 1.) Calvinum in posterioribus etiam suis de hoc argumen-
to Scriptis constanter docere , non querendam esse superiorem aliquam divina voluntate Decreti rationem , nihilque extra Dei voluntatem esse concipiendum , quod divina Consilia rexerit . 2.) Calvinum etiam in prioribus de hac Doctrina libris , non minus atque deinceps ab eo factum fuerit , urgere ac inculcare , Dei Decretum in optima ratione summaque æquitate , h. e. in Sapientia & Justitia fundatum esse : Ex eo tamen neutquam confici posse , eum rationes extra Dei Voluntatem objectivas spectasse .

Primum ergo , quod probandum suscipio , est : Calvinum constanter docere , non esse querendam divina Voluntate superiorem Decreti divini rationem , atque ad id probandum excitabo testimonia ex postremis Calvini Scriptis . In *Consens. Pastorum Eccl. Genev. de æterna Dei Prædest.* p. m. 801. a. *Si Deo sunt injurii , quibus ejus Voluntas omnibus caussis potior est ; hoc Paulus ante nos tradidit . Cum eo igitur disceptent . Eod. in Libro p. m. 822. a.* Ad hanc Pighii objectionem : (*Rationem cur damnentur impii querentibus , non ingeritur vox illa tyranica ; Aeterno Dei consilio ab electis fuisse discretos , quia*

Deo placuerit exitio ipsos devovere: ut valeat illud: **SIC VOLO**, **SIC JUBEO**: **SIT PRO RATIONE VOLUNTAS:**) ad hunc modum respondet Calvinus: *Si velle se ac jubere pronunciet mortalis homo, ut pro ratione sit sua Voluntas, tyraunicam esse vocem fateor.* Sed id ad Deum translatum sacrilegi est furoris: neque enim quicquam Deo immoderatum affingere licet, ut in eo sicut in hominibus exultet libido: Sed merito hoc honoris desertur ejus Voluntati, ut pro ratione valeat, quando omnis Justitiae fons est ac regula. . . . Quum ergo in summum gradum evehimus Dei Voluntatem, ubi sit omni ratione superior, absit ut eum quicquam nisi summa ratione velle imaginemur: Sed simpliciter sentimus, eum jure suo tuntum habere potestatis, ut solo ejus nutu contentos esse nos oporteat. At vero priorem hujus testimonii partem, quis crederet, Vir quidam doctus Musei Helv. Partic. VIII. p. 654. in adversae caussae subsidium advocat, quasi negaret Calvinus, ullo modo in Deum transferri posse illud: *Stat pro ratione Voluntas*: eosque qui hoc facerent, sacrilegi furoris taxaret: In quo tamen Vir doctus a Calvini mente ac sensu toto cœlo aberravit, etenim tantum abest, ut h. l. Calvinus illud: *Stat pro ratione Voluntas*, in Deum convenire non posse existimet, ut illud potius soli Deo vindicandum, & inter Divinitatis privilegia, summæque Majestatis jura referendum eam ob rationem asseveranter censeat, quoniam sola Dei Voluntas perfecte justa, imo omnis Justitiae fons ac regula sit. Id ergo sacrilegum furorem esse dicit, non quum Dei Voluntatem pro ratione summa valere affirmatur, sed quum illud: *Stat pro ratione Voluntas*, ad Deum translatum pro tyraunicâ voce habetur. Ex quo manifestum est,

non

non fieri Calvinio injuriam , quum perhibetur ,
 hanc esse Doctrinæ ejus summam , ut Dei Volun-
 tam pro supraem ratione Consilii de prædestina-
 tione habeat , atque etiam in Deum unice trans-
 ferendum esse illud : *Sic volo , sic jubeo , sit pro ra-*
tione Voluntas , statuat : Sed eos demum injuri-
 am facere Calvinio , qui ipsi imputant , quasi do-
 ceret , Dei Voluntatem in mera & absoluta Po-
 tentia , quæ ab omni justitia & æquitate sejuncta
 sit , consistere , quum tamen nihil frequentius in-
 culcaverit , quam Voluntatem divinam esse omnis
 Justitiæ fontem ac regulam . Hanc vero constan-
 tem suisse Calvini Doctrinam , neque ullum ex
 Scriptis ejus sive prioribus sive posterioribus lo-
 cum produci posse , in quo priorem aliquam aut
 superiorem Voluntate Dei caussam agnoscat , con-
 fidenter assero : & contrarium pluribus adhuc te-
 stimoniis confirmabo . In eodem Libello , qui
Pastorum Eccl. Genev. Consensum explicat , p. m.
 822. b. hæc legitur disputatio : „ Pergit Pighius
 „ ineptiendo , atque ut ostendat *Caussam Deo esse*
 „ in suis consiliis , responsum , quod discipulis
 „ suis dedit Christus , adducit ; *hominem cœcum*
 „ *fuisse natum , ut Opera Dei in illo manifestarentur.*
 „ Joh. IX. 3. More suo Pighius umbratile cer-
 „ tamen sibi fingit . An mihi portentum hoc un-
 „ quam venit in mentem , *nullam Deo consilii sui*
 „ *rationem constare ?* Dum ego Deum præsidem
 „ totius mundi statuo , qui incomprehensibili &
 „ mirifico consilio gubernet modereturque om-
 „ nia : an illum fortuito huc illuc raptari , vel
 „ cœca temeritate eum facere quod facit , quis-
 „ quam ex verbis meis colliget ? - - - . Adde
 „ quod in *Caussæ nomine fucum* Pighius facit , *Caus-*

„ sam finalē pro formalī in medium afferens. *Etsi*
 „ enim quorsum spectet Deus, non est obscurum:
 „ non ideo tamen protinus apparet, *Cur ita fieri*
 „ deceat. Hæc autem præsentis instituti summa
 „ est: etiamsi & claris argumentis justitiam nobis
 „ suam non probet Deus, statuendum tamen esse,
 „ quicquid ab eo fit juste fieri: ideo in sola ejus Volun-
 „ tate quiescendum esse, ut quod illi placere intelligi-
 „ mus, cuius nos caussa fugit, instar mille ratio-
 „ num sufficiat. Nimis ergo inepte cavillatur Pighius,
 „ dum me inconstantiæ insimulat, quia rationem di-
 „ vinæ Voluntatis quærendam esse negans, pro-
 „ nuncio tamen nihil eum velle, nisi quod expe-
 „ dire censem. &c. - - - Ubi quæritur, inquit,
 „ sanctus Augustinus, cur ita fecerit Deus? Re-
 „ spondendum est: *Quia voluit.* Quod si rogan-
 „ do pergas, cur ita voluerit? Maius aliquid
 „ quæris & sublimius Dei Voluntate, quod inve-
 „ niri non potest. Compescat igitur se humana
 „ temeritas, & quod non est, ne quærat; ne forte
 „ quod est non inveniat. Vere hoc Augustinus,
 „ cui subscripsi. Sed ab his verbis nihil dissen-
 „ taneum continet superior illa sententia: *Quod*
 „ *Dei Voluntas optima sit & æquissima omnium quæ*
 „ *statuit moderatio.*, Sed quoniam & hic locus
 in contrariæ caussæ præsidium Musei Helv. Part.
 VIII. p. 655. sed mutilatus, adducitur, ille no-
 bis paullo diligentius erit considerandus. Primum
 ergo observo, jam olim a Pighio fuisse Calvinο
 objectum, quod sibi in Doctrina de ratione divi-
 norum Consiliorum parum recte constaret, cum
 ex una parte quidem affereret, divinæ Volunta-
 tis rationem, a qua Decretum ejus pendeat, nul-
 lam esse; ab altera vero parte concederet, Deo
 consilii

consilii sui rationem constare , nihilque eum velle , aut velle posse , quod expedire sibi non censeat , seu quod idem est , Deo in omnibus suis quamlibet arcanis operibus propositum esse , ut nominis sui gloriam illustret , eumque in omnibus suis factis Gloriæ suæ rationem habere , ut nihil possit velle aut admittere , quod non summa justitia & æquitate dignum sit . Quid ad hæc Calvinus ? An concedit ex eo quod Deus nihil admittat nisi quod Gloriæ suæ expedire censeat ; & cujus ratio in summa justitia & æquitate fundata sit , recte confici posse , dari præter & extra Voluntatem divinam , h. e. sanctissimam , superiorem aliquam divinorum consiliorum caussam , quæ Voluntatem flectat atque moderetur ? At contra hanc ipsam colligendi rationem acriter disputat , eamque diluit atque refellit , omnemque ambiguitatis aut contradictionis invidiam ab hac sua Doctrina amolitur , atque in hac conclusione persistit , Dei Voluntatem esse supremam , eamque tamen simul optimam & æquissimam , omnium quæ statuat , rationem . Ut adeo mirum sit , potuisse cuiquam in mentem venire ut post publicam hanc constantiæ animi sententiæ defensionem , eandem hanc inconstantiæ objectionem denuo suscitaret . Quoniam vero superior ille locus proprie spectare videtur ad Gubernationis divinæ rationes , age videamus quomodo statim p. m. 824. a. hanc disputationem ad Prædestinationis Doctrinam transferat : *Quomodo autem , inquit , de caussa formalis loquens , Dei Præscientia & Decreto statutum fuerit , quod de homine futurum erat , neque tamen in culpæ societatem trahendus sit Deus , quasi transgressionis vel autor sit , vel approbator , quum longe altius humanæ mentis per-*

*spicacia esse arcanum palam sit, ne ignorantiam nostram
 fateri pudeat.* Et mox: *Vere Augustinus contendit;
 humanæ justitiae modo non esse metiendam divinam.*
 Neque vero silentio præterire me convenit locum
 illum insignem, qui ejusdem Libelli p. m. 843. a. b.
 occurrit, ubi dedita opera in id incumbit, ut
 hanc sententiam, *summam & præcipuam rerum om-
 nium caussam esse Dei Voluntatem, ab omni detortæ
 interpretationis calumnia vindicet, atque quem-
 admodum cum divinorum consiliorum justitia re-
 cte consistat, doceat: „ Hæc, inquit, probe
 „ & sobrie reputanda minime dubium erit, sum-
 „ mam & præcipuam rerum omnium caussam esse Dei
 „ Voluntatem. Qua enim notitia frænari mentes
 „ nostras convenit, ne plus quam fas est, quæ-
 „ rendo intemperanter lasciviant. Durum primo
 „ statim auditu videtur illud Augustini: *Quod Dei
 Voluntas sit rerum necessitas.* . . . Sed attentius
 „ rem consideranti asperitas illa facile imitescet.
 „ - - - Atqui omnium quæ geruntur prima cauſſa
 „ ideo censetur ejus Voluntas, quia *naturas a ſe
 conditas, arbitrio suo ita regit, ut cuncta ho-*
 „ *minum consilia & actiones in finem a ſe præfi-*
 „ *xum destinet.* - - - Memoria quidem repeten-
 „ dum est, quod ante dixi, nihil nisi optima ra-
 „ tione facere Deum: *Sed quia certissima justitiae
 regula est ejus Voluntas, nobis præcipua, ut ita lo-*
 „ *quar, rationum omnium ratio esse debet.* Quis
 „ enim nisi persuasionem hanc penitus animo in-
 „ fixam habeat, *Justum esse Deum & recta ejus
 opera, in solo ejus placito acquiescat?* Itaque
 „ Sorbonicum illud dogma, in quo sibi plau-
 „ dunt Papales Theologastri, detestor, quod po-
 „ tentiam absolutam Deo affingit: Solis enim lu-*

„ cem

, cem a calore avellere , immo suum ab igne
 , calorem , facilius erit , quam Dei potentiam
 , separare a justitia. Faceſſant ergo procul a piis
 , mentibus monſtrosæ illæ ſpeculationes , plus ali-
 , quid Deum poſſe quam conueniat : vel , eum ſine
 , modo & ratione quicquam agere. Nec vero com-
 , mentum illud recipio , Deum , quia lege ſolutus
 , ſit , quicquid agat , reprehenſione vacare. Deum
 , enim exlegem qui facit , maxima eum Gloriæ
 , ſuæ parte ſpoliat , quia rectitudinem ejus ac
 , justitiam ſepelit. Non quod legi ſubjectus ſit
 , Deus , niſi quatenus ipſe ſibi lex eſt. Talis
 , enim eſt inter potentiam ejus ac justitiam ſym-
 , metria & conſensus , ut nihil ab ipſo niſi mo-
 deratum , legitimum & regulare prodeat. , Huc
 quoque perteſt , quæ ſtatim ſeq. pagina legun-
 tur : Ergo quum iuſta de cauſa , licet nobis ignota , a
 Domino procedant , quæ ſcelerate ab hominibus maleficia
 perpeſtrantur ; etiamſi rerum omnium prima cauſa ſit
 ejus Voluntas , peccati tamen eum autorem eſſe nego.
 - - - Nam quod homo iuſte perpeſtrat , vel ambitione ,
 vel avaritia , vel libidine , vel pravo quoqvis affectu
 alio incitatus ; quum Deus iuſto , licet occulto judicio ,
 per manum ejus faciat , non potheſt in eum quadrare
 peccati nomen. - - . Denique talis eſt Dei agendi ratio
 in hominum peccatis , ut quum ad eum ventum eſt , ſuæ
 puritate omnem maculam prorsus abſtergat. , En quam
 ſollicite Calvinus omnes , quæ Dei iuſtitiae ac
 ſanctitati detraherent , calumnias & fictas confe-
 quentias abſtergat , ut theſis illa de ſumma rerum
 omnium cauſa in Dei Voluntate quærenda illibata
 & inconcuſſa maneat ! Addo denique colophonis
 loco , luculentum de Calvini conſtantia in hac
 Doctrina teſtimonium ex brevi Reſponſione ad Nebu-
 lonis

lonis calumnias p. m. 846. a. b. „ Docet quidem
 „ ubique Calvinus nihil fieri nisi volente Deo :
 „ Interea quæ scelerate fiunt ab hominibus, Deum
 „ arcano judicio ita moderari afferit, ne quid
 „ affine habeat hominum vitio. *SUMMA DO-*
 „ *CTRINÆ ejus est*; Deum mirabiliter, & modis
 „ nobis incognitis, in quemcunque vult finem
 „ omnia dirigere, ut æterna ejus *Voluntas prima sit*
 „ *rerum omnium caussa*. Cur autem velit Deus, quod
 „ nobis videtur minime consentaneum, fatetur esse in-
 „ comprehensibile: Ideoque nimis curiose & auda-
 „ cter investigandum esse negat; quoniam judicia
 „ Dei sint abyssus multa & mysteria quæ modu-
 „ lum nostrum superant, reverenter adorare con-
 „ veniat potius, quam excutere. *Interea princi-*
 „ *pium illud retinet: Quamvis nos ratio consilii lateat,*
 „ *semper tribuendam esse Deo Justitiae laudem*; *quia*
 „ *ejus Voluntas summa sit æquitatis regula.* - - - Si
 „ quis excipiat, Deum hoc modo fieri peccati
 „ authorem, cum S. Dei Prophetis, atque etiam
 „ cum Spiritu S. litiget. Sed cum piam illam di-
 „ stinctionem tenerent, sic omnia fieri Deo ordinante,
 „ ut tamen rectum sit ac justum quicquid vult & de-
 „ cernit, non dubitarunt eum locare in summo
 „ gradu, qui Satanam & omnes sceleratos arcano
 „ fræno regeret. - - - At quia propositum ei est,
 „ abrogare Deo summum imperium, & petulan-
 „ ter sententiam hanc proscindit, *Consilium Deo*
 „ *primam esse rerum omnium caussam*, breviter quas
 „ in medium adducit rationes perstringam. - - *Cal-*
 „ *vino autem & ante eum Luthero ac Bucero*, pri-
 „ *dem etiam Augustino*, aliisque piis doctoribus
 „ *nihil minus unquam in mentem venit*, dum *summam*
 „ *omnium quæ in mundo aguntur*, *Caussam esse præ-*
 „ *dicant*

„ dicant Dei Voluntatem , quam Deum illaqueare
 „ aliqua culpa . Passim Calvinus commentum de
 „ absoluta Dei potentia , quod in Scholis suis venti-
 „ lant Sophistæ , acriter repudiat , & detestabile
 „ esse asserit , quia ab æterna Dei Sapientia & Ju-
 „ stitia separari non debeat potestas . „ - - „ Quo-
 „ modo autem occulto judicio moderetur , quæ-
 „ cunque perperam ab hominibus fiunt , nostrum
 „ non est definire , nisi quod statuere oportet , quic-
 „ quid agat , eum nunquam deflectere a sua Justitia . „
 Nihil supereft , nisi ut ex ultimo Calvini de hoc
 argumento Scripto , quod de occulta Dei Providen-
 tia inscribitur , pauca quædam in eandem Senten-
 tiā testimonia proferam : p. m. 854. a. Ut cum
 que negetis bonum fuisse creari hominem hac lege , ut
 suo lapsu totum mundum statim corrumperet , pronunciat
 tamen Deus hanc rationem sibi placuisse , ideoque esse
 rectissimam . „ Item p. 855. b. Præscientiam Deo
 affingitis , qua otiosus e cœlo speculetur hominum vitam :
 Deus ipse gubernacula totius mundi sibi vendicans , po-
 tentiam suam a præscientia separari non patitur . Certe
 hæc non mea , sed Augustini est ratiocinatio : Si prævi-
 dit Deus quod fieri nolebat , non tenere summum impe-
 rium : itaque statuisse , quid futurum esset , quia
 nihil fieri potuit , nisi eo volente - - Prævidit Deus
 lapsum Adæ : penes ipsum facultas erat prohibendi :
 Noluit . Cur noluerit alia non potest afferri ratio , nisi
 quia alio tendebat ejus Voluntas . Et mox p. m.
 856. a. Voluntas porro hæc et si neque aliunde penderet ,
 nec aliam habet priorem caussam , in optima tamen ratione
 summaque aequitate fundata est . Nam quum legis fræno
 indigeat hominum intemperies ; alia est Dei ratio , qui
 sibi ipse lex est , & cuius Voluntas regula est optima
 rectitudinis . Quis jam citra gravissimam παρεργη-

velas calumniam contendere ausit, Calvinum in postremo hoc libello Doctrinam suam de ratione consiliorum divinorum tantum non retractasse, atque haud obscure profiteri, Voluntatem divinam a Præscientia futurorum contingentium, vel etiam a scientia omnium possibilium, variisque rerum possibilium nexibus suis suspensam, adeoque Decretum divinum aliam habere ipsa Voluntate superiorem caussam? Quod tamen manifestum est Calvinum constanter ad extremum usque vitæ halitum tanquam a mente sua & ab Apostoli Doctrina prorsus alienum semper rejecisse.

Alterum vero jam, quod probandum suscipio, est: Calvinum in prioribus de hac Doctrina libris perinde atque deinceps ab eo factum est, passim inculcare, Decretum Dei in optima ratione summaque æquitate fundatum esse: adeoque si exinde confici posset, Deum ex Calvini sententia objectivas extra Dei Voluntatem rationes respexisse, idem de prima jam Calvini sententia statuendum foret, quod de emendata ejus sententia in posterioribus libris valere, quidam nobis vellent persuadere. Primum quem produco in hanc sententiam locum, petitus est ex *Calvini Institutione Rel. Christ.* aut si mavis ex ejus *de Prædestinatione & Providentia Dei libello*, qui quidem ex Institutionis Libris expressus, sed an. 1550. seorsim editus est, is autem ita habet: „ Fateor sane in hanc, „ qua hunc illigati sunt, conditionis miseriam, „ Dei Voluntate, decidisse universos filios Adam: „ atque id est quod principio dicebam, redeun- „ dum tandem semper esse ad solum divinæ Vo- „ luntatis arbitrium, cuius caussa sit in ipso ab- „ scondita,

„ scondita. Sed non protinus sequitur, huic
 „ obtrectationi Deum objacere. Occurremus
 „ enim cum Paulo in hunc modum: *O homo,*
 „ *tu quis es, qui disceptes cum Deo?* *Num figura-*
 „ *tum dicit.* &c. Negabunt ita vere defendi Dei
 „ Justitiam; sed subterfugium captari, quale ha-
 „ bere solent, qui justa excusatione destituuntur.
 „ Quid enim hic aliud dici videtur, quam Deo
 „ esse potentiam, quæ impediri nequeat, quo-
 „ minus prout libitum fuerit quidvis agat? Ve-
 „ rum longe secus est. Quæ enim potentior
 „ affirri ratio potest, quam dum jubemur cogi-
 „ tare, quis sit Deus? Quomodo enim ullam
 „ iniquitatem admitteret, qui judex est orbis?
 „ Ad Dei naturam si proprie pertinet judicium
 „ facere: *Justitiam igitur NATURALITER amat,*
 „ *injustitiam aversatur.* Proinde non q. depre-
 „ hensus foret Apostolus ad cuniculos respectavit;
 „ sed indicavit altiorem esse *Justitiæ* divinæ rationem,
 „ quam ut vel humano modo metienda sit, vel
 „ humani ingenii tenuitate possit comprehendendi.
 „ Fatetur quidem Apostolus eam subesse divinis
 „ iudiciis profunditatem, a qua mentes omnes
 „ hominum absorbendæ sint, si conentur eo pe-
 „ netrare. Sed quam *indignum* sit ad eam legem
 „ redigere Dei Opera, ut simul ac eorum ratio nobis
 „ non constiterit, improbare audeamus? Ita p. m. 27.
 „ Non convenit ut divina Voluntas in controversiam
 „ apud nos descendat, de qua quoties habetur sermo,
 „ sub ipsius nomine *SUPREMA JUSTITIÆ REGU-*
 „ *LA* nominatur. „ Nec non p. m. 31. *Lapsus est*
 „ *primus homo, quia Dominus ita expedire censuerat;*
 „ *cur censuerit, nos latet.* Certum tamen est, non ali-
 „ *censuisse, nisi quia videbat nominis sui gloriam me-*
 „ *rita.*

rito illustrari. Ubi mentionem Gloriæ Dei audis, illis
Justitiam cogita: Justum enim esse oportet, quod lau-
dem meretur. Item p. m. 58. „Quod sibi patefa-
„Eto Dei verbo non obtemperant reprobri, probe
„id in malitiam pravitatemque cordis eorum re-
„jicietur; modo simul adjiciatur, ideo in hanc
„pravitatem addictos, quia justo, sed inscruta-
„bili Dei judicio suscitati sunt, ad Gloriam ejus
„sua damnatione illustrandam. „Et in cap. de Pro-
vid. p. m. 65. Non cum Stoicis necessitatem commi-
niscimur ex perpetuo caussarum nexu & implicata qua-
dam serie, quæ in natura contineatur: Sed Deum con-
stituimus arbitrum ac moderatorem omnium, qui pro
sua Sapientia ab ultima æternitate decreverit, quod
facturus esset, & nunc sua potentia, quod decrevit
exequatur: Unde ejus Providentia non cœlum modo ac
terram, & creaturas inanimatas, sed hominum etiam
Confilia & Voluntates gubernari sic afferimus, ut ad
destinatum ab ea scopum deducantur. De quo tamen
loco observandum est, quod ad mundi jam creati
gubernationem proxime spectet.

Quamvis autem Calvinus passim & in prioribus
& in posterioribus de hoc argumento Scriptis affir-
maverit, *Dei Voluntatem in optima ratione & aequi-*
tate confidere: Deo consilii sui rationem constare: De-
cretum Dei in Justitia & aequitate fundatum esse: Inde
tamen nondum conficitur, Calvinum rationes
objectivas Voluntatem determinantes admisisse,
atque ipsum divinum Consilium vel a futurorum
Præscientia, vel a Scientia simplicis intelligentiæ
seu a prævia Systematum omnium possibilium
contemplatione atque deliberatione suspendisse.
Constanter enim huic suo principio inhæret, Vo-
luntatem

luntatem divinam esse supremam omnium rerum causam , qua prior nulla detur , a qua pendeat : quandoquidem autem ipsa hæc Voluntas omnis Justitiae , æquitatis & rectitudinis fons sit ac regula , hinc in solum Deum convenire illud : *Stat pro ratione Voluntas :* Et quoniam Sanctitas & Justitia a Voluntate & Potentia Dei sit inseparabilis , nihil illum decernere aut facere posse , cui non sua ratio constet , & quod non in Justitia & æquitate fundatum sit . Hinc quanquam frequenter inculcaverit , Deum nihil velle nisi quod justum & rectum sit atque expedire censeat ; nihil agere nisi summa ratione modoque ; nusquam tamen Deum ob rationes , quæ Voluntatem in suis consiliis & decretis regant ac determinent , agere professus est . Quomodo autem Calvinus hæc distincte animo informata conceperit & in Systematis concordiam apud se redegerit , quanquam ratio aliqua , qua id non inconcinne fieri possit , in promptu sit , meum tamen non est definire . Non enim hic quæritur de veritate & soliditate Doctrinæ Calvini , sed tantum quæ vera ejus & constans fuerit de hac Doctrina Sententia . Et quanquam etiam possit aliquis in placitis Calvini , meditatione distinctius evolutis , dissensus demonstrari ; nondum tamen constaret , ipsum quoque Calvinum hunc , si qui fuerit , in suis dogmatibus , dissensum perspectum habuisse : nisi a posteriori fuerit probatum , eum pristinam suam Sententiam revera aliqua ex parte emendasse : quod autem temere & sine ulla ratione nobis quosdam persuadere voluisse , abunde ut puto hactenus a me declaratum est . Utrum vero Calvinus Sententiam suam , si nostra hæc tempora vivendo attigisset , cum novo illo , quod

Leibnitius commentus est, systemate suisset commutaturus, otiosa mihi quæstio videtur, quam iis definiendam relinquo, qui majore Scientiæ mediæ vi atque usu pollut.

T A N T U M.

Vin-